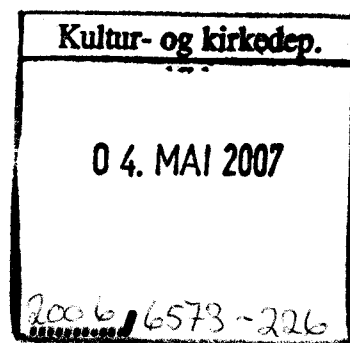

Synshemmede Akademikeres Forening
postboks 5911 majorstuen
0308 Oslo

Kultur- og kirkedepartementet
postboks 8030 Dep
0030 Oslo

HØRINGSUTTAELSE TIL BIBLIOTEKREFORM 2014

Synshemmede Akademikeres Forening, SAF, er en landsomfattende interessepolitisk organisasjon. Vi jobber for interessene til synshemmede som er i, eller har tatt høyere utdanning. Vi avleverer med dette vår høringsuttalelse til bibliotekreform 2014.

1. Generelle kommentarer

SAF er i utgangspunktet svært positive til reformen. En utvikling mot stadig større bruk av digitale tjenester vil gagne synshemmede akademikere. Ved hjelp av ekstrautstyr til Pc slik som punktleselist, syntetisk tale og forstørrelsesprogrammer, kan blinde og svaksynte nyttiggjøre seg digitale ressurser. Økt bruk av internett som søkeverktøy og innholdsformidler vil derfor representere et stort fremskritt for vår gruppe.

Høy kompetanse blant bibliotekpersonale vil gagne alle. I en digital verden der informasjonsmengden er stor vil det være viktig å kunne innhente riktig informasjon effektivt. SAF vil imidlertid understreke at dersom reformen skal ha den ønskede effekt for synshemmede akademikere, er det avgjørende at biblioteksressursene er universelt utformet.

Universell utforming må gå som en rød tråd gjennom hele bibliotekreformen. Anvendt på bibliotekreformen vil universell utforming i praksis si at informasjonen finnes i et filformat som er lesbart med ekstrautstyr og at nettsider og nettapplikasjoner er lett navigerbare. Som eksempel på manglende universell utforming kan nevnes at utredningen om bibliotekreformen kun er lagt ut i PDF. Dette og andre bildefilformater er bare i begrenset grad lesbare med talesyntese, forstørrelsesprogram og punktleselist.

Perspektivet om universell utforming savnes i stor grad i utredningen. Det nevnes i forbindelse med det tilgjengelige bibliotek, men er nærmest fraværende i forbindelse med norsk digitalt bibliotek. Det er av største viktighet at universell utforming av tjenester og det digitale innholdet blir inkorporert så tidlig som mulig i prosessen.

SAF vil i kommentarene til de ulike kapitlene i utredningen komme tilbake til tiltak som må gjennomføres for at bibliotektiltjene stene skal kunne brukes av alle.

2. Kommentarer til meldingens ulike kapitler

De fleste av våre kommentarer vil ta utgangspunkt i rapporten "tilgjengelig og tilrettelagt faglitteratur til syns- og lesehemmede", heretter kalt KD-rapporten, som ble lagt fram i februar i år. I rapporten skisseres en rekke tiltak som, om de gjennomføres vil øke syns- og lesehemmedes tilgang til digitale ressurser generelt, og til faglitteratur spesielt.

5.6 Universitets- og høyskolebibliotekene

SAF støtter intensjonen i avsnittet. Vi vil gjøre oppmerksom på to forutsetninger som må være tilstede for at intensjonen om økt tilgjengelighet for alle, skal kunne nås.

Vi ser det som avgjørende at lærestedets faglige egenproduksjon er universelt utformet. Det vil føre til en sterk økning i tilgangen på faglitteratur til syns- og lesehemmede. Universell utforming kan sikres på to måter. For det første må det stilles krav om universell utforming av faglig egenproduksjon i forbindelse med utviklingen av et resultatbasert finansieringssystem av slik produksjon. (se tiltak 7 i KD-rapporten). For det andre bør det innarbeides krav om universell utforming av lærestedets egenproduksjon i NOKUT's kriterier for akkreditering av lærestedene. (se tiltak 8 i KD-rapporten) Det bør også stilles krav om universell utforming av publikasjonene for at forskningsprosjekter kan få støtte fra Norges Forskningsråd. (se tiltak 9 i KD-rapporten) Vi viser ellers til tiltakene 10-12 i samme rapport.

Skal det digitale læringsmiljøet også inkludere syns- og lesehemmede er det ikke tilstrekkelig at nettsider er lett navigerbare. I tillegg må nettapplikasjoner slik som elektroniske skjemaer og E-læringssystemer være universelt utformet.

Læringssentrene må kunne tilby kurs i bruk av tilgjengelige filformater, databaser og nettapplikasjoner sammen med ekstrautstyr som leselist, forstørrelsesprogrammer og syntetisk tale. Læringssentrene må også anskaffe ekstrautstyr med egnet programvare slik at syns- og lesehemmede studenter og ansatte kan nyttegjøre seg fasilitetene på lik linje med andre. Det kreves videre at biblioteksansatte har kompetanse i bruken av slikt utstyr. (se tiltak 24 til 29 i KD-rapporten)

5.9 Norsk Lyd- og Blindeskriftsbibliotek

I avsnittet gis en oversikt over NLB.s virksomhet i dag, og utredningen skisserer også noen utfordringer.

SAF kunne for sin del ha ønsket at prinsippet om universell utformet litteratur hadde vært synlig i utredningen. Som vi ser det, legger en ensidig vekt på tilretteleggingstiltak og -teknikker for å gjøre tilgangen til slik tilrettelagt litteratur enklere for syns- og lesehemmede.

Det kan for øvrig virke som om en over tid vil gå bort fra produksjon av punktskrift på papir til fordel for teknologisk basert produksjon av punktskrift. SAF har ingen innvendinger mot slik produksjon, men minner om at teknologisk basert produksjon på ingen måte har gjort papirbasert

produksjon overflødig i samfunnet for øvrig. Snarere ser vi eksempler på det motsatte. Foreliggende utredning finnes ikke i en punktskriftversjon på papir. Med tanke på at punktskrift må oppfattes som et skriftspråk for dem som er avhengige av det, slik tegnspråk er det for døve, er dette interessant.

I tråd med prinsippet om sektoransvar mener SAF at Kunnskapsdepartementet skal ha det overordnede ansvaret for studielitteraturproduksjonen ved NLB. SAF mener også at NLB skal produsere faglitteratur til andre grupper enn det som er tilfelle i dag. Begrensningen til kun å produsere for synshemmede studenter lar seg ikke forsvare all den tid behovet er stort og åndsverklovens § 17 hjemler produksjon til alle typer funksjonshemmede.

Produksjonen av studielitteratur ved NLB er fyldig omtalt i KD-rapporten. Konklusjonen derfra er at med dagens produksjonspraksis ville produksjon til alle grupper syns- og lesehemmede som omfattes av dagens § 17 i åndsverkloven, bli uforholdsmessig dyr. Derfor mener SAF at NLB skal produsere studielitteraturen i et elektronisk standardisert plattformuavhengig filformat. Tilrettelagt studielitteratur skal primært skje som elektronisk tekst eller som hybridbok med elektronisk tekst og syntetisk tale. Vi viser ellers til KD-rapportens tiltak 18–23.

7 det digitale bibliotek

Som nevnt i innledningen vil økt digitalisering gagne syns- og lesehemmede akademikere. Vi støtter derfor tanken om et digitalt bibliotek. Det er imidlertid viktig for oss å understreke at tjenestene et slikt bibliotek skal tilby må være universelt utformet. Med dette mener vi at filene må være standardiserte og plattformuavhengige slik at de kan leses med ulike typer programvare som muliggjør bruk av leselist for punktskrift, forstørrelsesprogrammer og talesyntese. PDF og andre bilde- eller grafikkformater er ikke et slikt format. Videre må databaser og nettapplikasjoner være lett navigerbare ved bruk av hurtigtaster. Vi vil spesielt trekke fram to forslag.

Det bør stilles krav om at databaser må være universelt utformet. Dette kan sikres ved at universell utforming stilles som krav når konsortieavtaler framforhandles. Videre bør det kreves universell utforming når universiteter og høyskoler framforhandler lisensavtaler med ulike vitenskapelige tidsskriftsdatabaser. (se ellers tiltakene 4- 6 i KD-rapporten)

SAF stiller seg bak tanken om et felles nasjonalt digitalt depot med de begrunnelser som kommer fram i kapittel 7 i utredningen. Igjen vil vi understreke viktigheten av at filene lagres i et standardisert plattformuavhengig format. Det er derfor nødvendig å utarbeide regler for hvilke standarder som skal benyttes både ved lagring og pliktavlevering. Denne prosessen må igangsettes raskt, slik at man sparer kostnader ved senere unødvendig tilrettelegging. Det digitale depotet vil da kunne stille til rådighet filer som kan tjene som grunnlag for ulike formål, også kommersiell produksjon av faglitteratur. Pensumtjeneste AS er nå i ferd med å gjennomføre et utprøvningsprosjekt med slik produksjon. (se tiltakene 13-15 i KD-rapporten)

8.6 Drift- og produksjonsstøtte til tjenester overfor blinde, døve og døvblinde

Etter å ha gitt en oversikt over fem tiltak som får

produksjonsstøtte, til dels beheftet med unøyaktigheter, gir utredningen en vurdering av dagens ordning. Her mer enn antydes det at i hvert fall noen av tilskuddsordningene bør føres over fra ABM-utvikling til NLB. Grunnen oppgis å være at Norsk Lyd- og Blindeskriftbibliotek er et kompetansemiljø.

Vi er kritiske til en slik overføring av forvaltningsansvar. For det første vil overføringen av forvaltningsansvaret gjøre forvaltningen uryddig, fordi en mottaker av produksjonsstøtte vil få en dobbeltrolle som forvalter og mottaker til forskjell fra de fire andre mottakerne. Men verre er at den kompetansen NLB hevdes å ha, ser ut til å skulle bygges ned, jf. kapittel 5.9 over.

med vennlig hilsen
for Synshemmede Akademikeres Forening

Magne Bolme

Magne Bolme
leder

Terje Pettersen
sign.